

Emir Ćorović*

Departman za pravne nauke,
Državni univerzitet u Novom Pazaru

TEŠKO UBISTVO NA SVIREP NAČIN

Apstrakt: Lišenje života na svirep način predstavlja oblik teškog ubistva koji je inkriminisan u čl. 114, st. 1, tač. 1 Krivičnog zakonika Republike Srbije. U članku je akcenat stavljen na značenje pojma svireposti kao kvalifikatornog obeležja ovog krivičnog dela. Reč je o jednom kompleksnom pojmu koji ima svoju objektivnu, ali i subjektivnu stranu. Naime, svirepost s jedne strane podrazumeva lišenje života žrtve na način da joj se stvaraju preterani bolovi i patnje, dok je, s druge strane, neophodno da učinilac pokaže i jedan poseban emotivni odnos prema tim bolovima i patnjama (u vidu zadovoljstva, uživanja u njima, odsustvu sažaljenja i sl.). Nadalje, analizirana je problematika krivice kod ovog krivičnog dela, naročito mogućnost njegovog postojanja u slučaju neuračunljivosti i bitno smanjene uračunljivosti. Iako je sudska praksa na pozicijama da u ovim slučajevima teško ubistvo na svirep način nije moguće, u članku se zastupa suprotna teza. Na kraju su razmotrena pitanja pokušaja i pripremanja teškog ubistva na svirep način. Potonji institut može biti interesantan iz razloga što je novelama Krivičnog zakonika iz 2019. godine posebnom odredbom inkriminirano pripremanje teškog ubistva (radi se o tzv. *delicta preparata*), s tim da se u članku zauzima stav da primeni ove odredbe kod lišenja života na svirep način teško da ima mesta.

Ključne reči: teško ubistvo, svirepost, krivica, pokušaj, pripreme radnje.

UVOD

Lišenje života na svirep način predstavlja oblik teškog ubistva koji je propisan u čl. 114, st. 1, tač. 1 Krivičnog zakonika Srbije (KZ).¹ Radi se o jednoj od najtežih inkriminacija za koje je zaprećena kazna zatvora od najmanje 10 godina ili doživotni zatvor.² Ovo krivično delo je, kao oblik ubistva, poznavala i ranija srpska/jugoslovenska legislativa,³ a propisuju ga i neka inostrana zakonodavstva (države sa

* Vanredni profesor, ecorovic@np.ac.rs.

1 Krivični zakonik – KZ, *Službeni glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 – ispr., 107/05 – ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19.

2 Kod teškog ubistva iz čl. 114 KZ isključena je mogućnost ublažavanja kazne u smislu čl. 57, st. 2 KZ.

3 Vid.: G. Niketić /1939/: *Krivični zakonik: Objašnjenja – Praksa – Sporedno zakonodavstvo*, Beograd, p. 310; J. Tahović /1956/: *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd, p. 337. Ovaj oblik ubistva propisivali su i krivični zakoni ostalih republika i autonomnih pokrajina bivše SFRJ. Vid.: D. Atanacković /1985⁴/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd, p. 136, 172.

područja bivše SFRJ,⁴ Nemačka, Ruska Federacija, Argentina, neke federalne jedinice SAD-a).⁵

Formulacija „ubistvo na svirep način“ može predstavljati svojevrsni pleonazam, jer ubistvo samo po sebi predstavlja svirep čin. Naglašavanjem svireposti kod ovog oblika teškog ubistva ista se nastoji „stepenovati“, u smislu da je reč o svireposti koja prevazilazi onu meru koja „redovno“ prati ubistvo.⁶ Verovatno se zbog toga u nekim zakonodavstvima kod ovog krivičnog dela koristi formulacija „posebna svirepost“ (npr. KZ Ruske Federacije – *Убийство совершенное с особой жестокостью*). Ipak, nije neophodno u njegovom biću vršiti predmetnu „gradaciju“, zbog toga što, kako je rečeno, ubistvo *per definitionem* podrazumeva određenu dozu svireposti, pa je sasvim jasno da ona mora biti „natprosečnog“ intenziteta da bi predstavljala kvalifikatornu okolnost u ovom slučaju.⁷

Prema tome, svirepost predstavlja kvalifikatorno obeležje koje razlikuje ovaj oblik teškog ubistva od „običnog“ ubistva. Tako se na samom početku promatranja o ovom krivičnom delu dolazi do zaključka da je, na prvom koraku, razlika između teškog ubistva na svirep način i „običnog“ ubistva kvantitativna, s obzirom da se iskazuje u količini svireposti koja se ispoljava prilikom lišenja života pasivnog subjekta. Međutim, svirepost predstavlja prilično kompleksan pojam, o čemu će biti reči, tako da se razlika između pomenuta dva ubistva (svirepog i običnog) ne može svesti samo na navedenu kvantitativnu razliku.

U čl. 114, st. 1, tač. 1 KZ inkriminisana su dva različita oblika teškog ubistva – lišenje života na svirep način i lišenje života na podmukao način.⁸ Ovakvim pri-

- 4 Vid.: M. Babić, I. Marković /2018⁵/: *Krivično pravo: Posebni dio*, Banja Luka, pp. 43–44; B. Petrović, D. Jovašević /2005/: *Krivično pravo II (Krivično pravo: Posebni dio)*, Sarajevo, p. 157; K. Turković, A. Maršavelski (eds.) /2013/: *Komentar Kaznenog zakona i drugi izvori novoga hrvatskog kaznenog zakonodavstva*, Zagreb, p. 163; Lj. Lazarević, B. Vučković, V. Vučković /2007²/: *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje, pp. 354–355; M. Kančev /2015/: Kvalificirani (teški) ubistva, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, n° 1, p. 3 (<http://www.maclc.mk/Upload/Documents/Methodija%20Kanevcev.pdf>, 14. februar 2022.); V. Jakulin /2021/: Criminal Offences Against Life in the Criminal Code of Slovenia – in: *Selected Aspects of Human Life in Civil and Criminal Law* (S. Kraljić, D. Korošec, Y. Ünver, eds.), Maribor, pp. 84–85.
- 5 Vid.: K. Lackner, K. Kühl /2011²⁷/: *StGB – Strafgesetzbuch – Kommentar*, München, p. 976. A. I. Rarog (ред.) /2007⁴/: *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва, pp. 186–187. M. Ferrante /2011/: Argentina – in: *The Handbook of Comparative Criminal Law* (K. Heller, M. Dubber, eds.), Stanford, p. 38. Prema KZ Njujorka ubistvo prvog stepena postoji, između ostalog, ukoliko je ubistvu prethodilo mučenje žrtve. Vid.: M. Škulić /2021/: *Osnovi krivičnog prava Sjedinjenih Američkih Država*, Beograd, pp. 184–185.
- 6 Iste ili slične konstatacije se redovno sreću u doktrini i judikaturi. Još davno je primećeno da „u mnogim sudskim odlukama pre svega se ističe da je za ubistvo na svirep način potrebna svirepost koja prelazi onu meru svireposti koja redovno prati delo nasilnog lišenja života...“, A. Stajić /1986/: *Komentar krivičnih zakona SR Srbije, SAP Kosova i SAP Vojvodine* (N. Srzentić, red.), Beograd, p. 117.
- 7 Hrvatski KZ iz 1997. godine koristio je formulaciju „posebno okrutan način“, ali je iz KZ iz 2011. uklonjena reč „posebno“ kao suvišna uz gorenavedenu argumentaciju. Vid.: K. Turković, A. Maršavelski. *op. cit.*, p. 164.
- 8 Nije sporno da je reč o dva različita oblika teškog ubistva. Vid.: Z. Stojanović /2022²²/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Novi Sad, p. 10, fn. 8. Takođe, nije sporno da učinilac u konkretnom slučaju može ostvariti obe kvalifikatorne okolnosti, tj. da žrtvu liši života i na svirep i na podmukao

stupom zakonodavac je u jednoj odredbi regulisao dva oblika teškog ubistva koje, uslovno rečeno, karakterišu načini njihovog izvršenja. U tom smislu, svedeno na krivično delo koje je predmet ovog rada, teško ubistvo na svirep način se odlikuje posebnim načinom izvršenja,⁹ što predstavlja njegovu *diferentia specificu*.¹⁰ Predmetna konstatacija proizlazi iz jezičkog tumačenja odredbe čl. 114, st. 1, tač. 1 KZ, jer zakonsko biće ovog krivičnog dela glasi: „ko drugog liši života na svirep način“. Međutim, u literaturi se prigovara da ono što ovom obliku „daje teži vid, veći stepen težine i opasnosti, odnosno veći stepen krivice njegovog učinioca nije način izvršenja dela, već objektivne i subjektivne okolnosti koje stoje na strani kako učinioca, tako i samog ostvarenja krivičnog dela“.¹¹ U tom smislu, svirepost ne predstavlja samo način izvršenja, već i jednu okolnost koja ukazuje na, kako će se videti, odgovarajući emotivni odnos učinioca prema žrtvi. Zbog toga se svirepost, kako u teoriji tako i u judikaturi, s obzirom da njena sadržina nije određena zakonom, shvata u objektivno-subjektivnom smislu,¹² odnosno reč je o mešovitom (objektivno-subjektivnom) obeležju bića krivičnog dela.¹³

Kako predmetno krivično delo predstavlja oblik (kvalifikovani) ubistva, u radu se neće razmatrati pitanja koja se inače vezuju za problematiku ubistva, kao što su pitanje posledice (nastupanja smrti), uzročnosti i sl. Akcenat će biti na svireposti kao njegovom krucijalnom obeležju. Pored toga, posebno će se analizirati još dva pitanja koja se na jedan specifičan način vezuju za obeležje svireposti: prvo je pitanje učiniočeve krivice, a drugo fazi u njegovom ostvarenju, odnosno problematika pripremanja i pokušaja teškog ubistva na svirep način. Potonje pitanje zavređuje pažnju i zbog toga što je novelama KZ iz 2019. godine inkriminisano pripremanje teškog ubistva (čl. 114, st. 2), što znači da se odnosi i na njegov oblik koji je predmet ovog rada.

1. SHVATANJE SVIREPOSTI KAO KVALIFIKATORNE OKOLNOSTI KOD KRIVIČNOG DELA TEŠKOG UBISTVA IZ ČLANA 114 STAV 1 TAČKA 1 KZ

Kako svirepost predstavlja jednu mešovitu, objektivno-subjektivnu kategoriju, neophodno je ukazati na obe njene strane. Dok u pogledu objektivnog poimanja svireposti u teoriji i praksi uglavnom nema nekih većih razmimoilaženja (mada su se ranije i u tom delu mogle uočiti izvesne razlike u njenom razumevanju), u pogledu njenog subjektivnog segmenta postoje različita shvatanja.

način. Tako, u presudi Vrhovnog kasacionog suda, Kzz. br. 499/2015 od 18.06.2015. godine, stoji da je „radnja izvršenja kod ovog kvalifikovanog ubistva doista alternativno postavljena, ali to ne isključuje mogućnost da učinilac ovog oblika krivičnog dela teško ubistvo isto može učiniti i na svirep i na podmukao način“, <https://www.vk.sud.rs/sr-lat/kzz-4992015>, 14. februar 2022.

- 9 M. Babić, I. Marković. *op. cit.*, p. 43; N. Mrvić Petrović /2016⁵/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd, p. 24.
- 10 D. Kolarić /2008/: *Krivično delo ubistva*, Beograd, p. 201.
- 11 D. Jovašević /2017/: *Krivična dela ubistva*, Beograd, p. 22.
- 12 D. Kolarić. *op. cit.*, p. 201.
- 13 I. Vuković /2021/: *Krivično pravo: Opšti deo*, Beograd, p. 80.

U objektivnom smislu, svirepo lišenje života se manifestuje u nanošenju preteranih (nepotrebnih, velikih, prekomernih) bolova/patnji žrtvi (pasivnom subjektu).¹⁴ U skladu sa prethodno rečenim, radi se o nanošenju bolova/patnji žrtvi koje „prevazilaze patnje koje prate svako lišavanje života“,¹⁵ što se izražava kroz poseban intenzitet ili trajanje bolova.¹⁶ U obzir mogu doći kako fizički, tako i duševni (psihički) bolovi/patnje.¹⁷

Za postojanje ovog krivičnog dela neophodno je da pasivni subjekt oseća bolove/patnje koje mu se nanose. Jer, ako se svirepost manifestuje kao nanošenje preteranih (prekomernih, nepotrebnih, teških, velikih i sl.) bolova/patnji, onda je, da bi se izvršila njihova gradacija (kvantifikovanje, stepenovanje) za potrebe bića ovog krivičnog dela, nužno da ih žrtva oseća, odnosno da ima „sposobnost“ da ih oseća.¹⁸ Naime, bol i patnja predstavljaju (neprijatna) osećanja, a na polju emocija (osećanja) svakako mora biti od značaja utisak onog lica koje ih trpi. Zbog toga ovo ubistvo mora biti svirepo „u očima žrtve“, nezavisno od toga da li ona može da shvati značenje samog čina, s tim da mora imati ispravan „senzitivni aparat“ koji reaguje na bol.¹⁹

Iz potonjeg proizlaze dve stvari. Prvo, svirepo postupanje, odnosno nanošenje preteranih bolova/patnji mora da prethodi lišenju života.²⁰ Otuda, izživljavanje izvršioca nad lešom *post mortem* (mrcvarenje leša) neće predstavljati svirepo postupanje u smislu ove inkriminacije,²¹ upravo zbog toga što žrtva nije osećala bolove/patnje. Drugo, ubistvo se ne može kvalifikovati kao svirepo ukoliko pasivni subjekt usled gubitka svesti nije mogao da oseti bolove/patnje.²² U tom pravcu upućuju i primeri iz sudske prakse – u presudi Apelacionog suda u Nišu, 5 Kž. 1. br. 54/16

- 14 Upor.: N. Mrvić Petrović. *op. cit.*, p. 24; V. Jakulin. *op. cit.*, p. 84; Z. Stojanović /2009³/: *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd, p. 330; Đ. Đorđević, D. Kolarić /2020/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd, p. 12; N. Delić, /2021a/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd, p. 25; D. Bock /2018/: *Strafrecht: Besonderer Teil 1 – Nichtvermögensdelikte*, Berlin, p. 43. Potonji autor ne „rašćlanjuju“ svirepost na njenu objektivnu i subjektivnu komponentu, mada ističe, između ostalog, da se kod ovog ubistva žrtvi nanose posebno jaki (*besonders starke*) bolovi ili patnje telesne ili duševne vrste, što se uklapa u pomenuto objektivno shvatanje svireposti naših teoretičara.
- 15 Z. Stojanović /2009/. *op. cit.*, p. 330. U odluci Apelacionog suda u Beogradu, Kž. I br. 5137/11, takođe je navedeno da se kod ovog oblika teškog ubistva nanose teške i suviše patnje (muke) „koje prevazilaze fizičke i psihičke bolove koji prate obično ubistvo“. Prema: N. Delić /2021a/. *op. cit.*, p. 25.
- 16 V. Kambovski /1997³/: *Kazneno pravo: Poseben del*, Skopje, p. 37.
- 17 Z. Stojanović /2009/. *op. cit.*, p. 330; K. Lackner, K. Kühl. *op. cit.*, p. 976. Tako i u presudi Apelacionog suda u Kragujevcu Kž. I br. 851/17. Prema: N. Delić /2021b/: Nekoliko dilema u vezi pojedinih kvalifikatornih okolnosti krivičnog dela teškog ubistva (član 114 KZ) – in: *Kaznena reakcija u Srbiji, XI deo* (Đ. Ignjatović, ed.), Beograd, p. 93.
- 18 Pretpostavlja se njena „sposobnost da oseti patnju“ (*Fähigkeit zur Leidensempfindung vorausgesetzt*). D. Bock. *op. cit.*, p. 43. Drugačije rečeno, žrtva mora biti „u stanju da oseća patnje koje joj se nanose“. Lj. Lazarević /1995⁸/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd, p. 206.
- 19 V. Kambovski. *op. cit.*, p. 37.
- 20 „...svirepi čin mora biti preduzet pre dovršenja smrtonosne posledice prouzrokovane radnjom“, D. Bock. *op. cit.*, p. 43.
- 21 Vid.: Lj. Lazarević /1995/. *op. cit.*, p. 206; Z. Stojanović /2009/. *op. cit.*, p. 330; N. Delić /2021b/. *op. cit.*, p. 94.
- 22 Lj. Lazarević /1995/. *op. cit.*, p. 206; N. Delić /2021a/. *op. cit.*, p. 26; D. Bock. *op. cit.*, p. 43.

od 18.02.2016. godine²³ stoji: „reč je o mučenju žrtve pre nego što kod nje nastupi smrt, zbog čega je neophodno utvrditi da li je žrtva pre nastupanja smrti bila izložena takvim bolovima i patnjama, odnosno da li ih je osećala, pa je stoga neophodno utvrditi i da li su iste trajale samo nekoliko trenutaka ili duže vreme“; prema presudi Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž. I br. 3141/10, ne postoji teško ubistvo na svirep način „kada je utvrđeno da je do usmrćenja došlo nanošenjem većeg broja udara drvenom motkom u predelu ruke i predelu glave pasivnog subjekta, ali da je prilikom nanošenja trećeg udarca u predelu glave nanesena jedna od smrtonosnih povreda usled koje je kod pasivnog subjekta došlo do gubitka svesti i nakon toga više nije osećao bolove, a bolovi koje je pasivni subjekt trpeo do tog momenta nisu prevazilazili intenzitet bolova koji redovno prate svako lišenje života“;²⁴ presudom Apelacionog suda u Beogradu, Kž. I. br. 767/14 od 26.05.2015. godine²⁵ utvrđeno je da se ne radi o ovom krivičnom delu, čak i u situaciji kada je izvršeno odsecanjem glave pasivnog subjekta, uz obrazloženje da „postupci optuženog (2 snažna udara mačetom po glavi i nakon toga kada je žrtva izgubila svest odsecanje njene glave), govore pre u prilog činjenice da je način izvršenja od strane optuženog izabran kao poruka drugima“; jer da je optuženi imao želju da žrtvu mrcvari isti bi „dugotrajno i na iznurujući način žrtvi nanosio povrede kako bi ona što duže ostala pri svesti i trpela bolove i kako bi smrt žrtve bila odgođena“, što u ovoj prilici nije bio slučaj.

Pored gubitka svesti, navodi se da žrtva ne može da oseti bol i u slučajevima njene teške alkoholisanosti ili jake omamljenosti opojnim drogama.²⁶ Tako je presudom Vrhovnog suda Srbije, Kž. br. 694/87 od 11.11.1987. godine,²⁷ utvrđeno da ne postoji ubistvo na svirep način iako je žrtva umrla „na taj način što je bila izložena dejstvu vrele vode iz tuša, tako da je došlo do oparenja 90 odsto površine njenog tela, pri čemu je žrtva živela još jedan čas u stanju koje objektivno izaziva teške bolove, ali je žrtva bila u stanju teškog pijanstva, što je dovelo do umrtvljenja osetljivosti na bol i neispoljavanja refleksa odbrane i netraženja pomoći“. Međutim, važno je naglasiti da se mora raditi o takvom stepenu alkoholisanosti odnosno omamljenosti drogama koji „isključuje“ – „umrtvljuje“ senzibilitet žrtve prema bolovima/patnjama koje joj se nanose. U protivnom, ako se ne radi o takvom stepenu alkoholisanosti/omamljenosti, već žrtva iako se nalazi u takvom stanju može da oseti bolove/patnje koje joj se nanose, postojaće obeležje svireposti.²⁸

23 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević (prir.) /2020²/: *Krivična dela ubistva u sudskoj praksi (500 odabranih sentenci)*, Beograd, p. 25–26.

24 N. Delić /2021a/. *op. cit.*, p. 26.

25 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 252–253.

26 Vid.: N. Mrvić Petrović. *op. cit.*, p. 25; N. Delić /2021a/. *op. cit.*, p. 26.

27 Prema: N. Mrvić Petrović. *op. cit.*, p. 25.

28 U tom smislu se, u presudi Vrhovnog suda Hrvatske I Kž. br. 458/2019–8 od 09.07.2020., navodi da je „tijekom usmrćivanja J.B. bila intoksicirana psihoaktivnim tvarima amfetamin, MDMA i marihuana, ali intoksikacija nije bila teškog stupnja i nije uzrokovala kvantitativni poremećaj svijesti, niti je utjecala na smanjenje percepcije straha, psihičkih i fizičkih boli koji su nastali tijekom usmrćivanja. Žrtva, evidentno, nije bila somnolentna ili kvantitativno poremećene svijesti, i pružala je aktivan otpor tijekom trajanja nasrtaja optuženog. Vještak B. je utvrdio kako je tijekom usmrćivanja žrtva trpjela psihičke boli visokog intenziteta. Kod nje nije bilo smanjenog osjećaja fizičke boli, te je ovaj vještak, izričkom, prihvatio nalaz vještaka sudske medicine M., koji je fizičke bolove žrtve procijenio velikim intenzitetom“, <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home>, 24. april 2021.

Činjenicu da li je pasivni subjekt *tempore criminis* trpeo velike bolove/patnje sud utvrđuje na osnovu medicinskog veštačenja. Pri tome, veštak se ne izjašnjava o svireposti (taj zaključak donosi sud), već o intenzitetu i trajanju bolova/patnji koje trpi žrtva.²⁹

U teoriji se postavlja pitanje da li novorođenče ili malo dete može biti pasivni subjekt kod ovog krivičnog dela. Po jednom shvatanju kod novorođenčeta „ne može biti govora o svesti o patnjama“,³⁰ dok drugi, pak, smatraju da ovde treba razlikovati svest kao svesno poimanje akta lišenja života i svest kao sposobnost organizma da reaguje na bol kao čulni senzibilitet koji postoji i kod male dece.³¹ Potonje mišljenje je ispravnije. I u inostranoj sudskoj praksi mogu se naći primeri koji govore u tom pravcu.³² U svakom slučaju, odgovor na pitanje da li novorođenče ili malo dete oseća bolove/patnje treba da pruži veštak medicinske struke, na osnovu čega će, u smislu rečenog, sud izvući zaključak da li postoji obeležje svireposti kao element bića ovog oblika teškog ubistva. Međutim, u našem pravu, za potrebe pravilnog kvalifikovanja učiniočevog ponašanja u ovakvim slučajevima, postoji poseban oblik teškog ubistva – lišenje života deteta (čl. 114, st. 1, tač. 9 KZ), tako da postavljeno pitanje neće biti od praktičnog značaja. U situaciji da je moguće teško ubistvo novorođenčeta ili malog deteta na svirep način, postojaće prividni sticaj po osnovu alternativiteta, tako da će se delo kvalifikovati prema odredbi tač. 9 predmetnog člana, dok će se svirepost ceniti kao otežavajuća okolnost. No, i u slučaju da se ispostavi da nije moguće ubistvo novorođenčeta ili malog deteta na svirep način, kvalifikacija krivičnog dela ostaje ista – teško ubistvo iz čl. 114, st. 1, tač. 9 KZ, s tim što bi se način izvršenja mogao ceniti kao otežavajuća okolnost u smislu čl. 54 KZ, u okviru, na primer, okolnosti pod kojima je delo učinjeno.

Prethodno opisano (objektivno) shvatanje svireposti danas je opšteprihvaćeno, s tim da je bilo autora koji su je razumeli drugačije. Naime, bilo je mišljenja da ubistvo na svirep način predstavlja ubistvo koje ostavlja „naročito težak i mučan utisak na okolinu, da izaziva izuzetno veliko zgražavanje ljudi“, te da se objektivna svirepost ne mora „uvek manifestovati u izazivanju povišenih patnji i muka žrtve“.³³

29 „Sudskomedicinski veštak može veštačiti samo medicinsku stranu nastalog problema, ali se nikako ne može upustiti u razmatranje pravnih pitanja. On za pravnu stranu problematike nema stručnu kvalifikaciju i ne može se raspravljati o nameri počinioca krivičnog dela, svireposti, kajanja, krivici, umišljaju, nehata i slično“, M. Simić /2007/: Sudskomedicinsko veštačenje – in: *Sudska medicina* (M. Tasić, ed.), Novi Sad, p. 21.

30 B. Zlatarić /1958/: *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni (kritički pregled judikature)*, II. svezak: *Posebni dio*, Zagreb, 70.

31 V. Kambovski. *op. cit.*, p. 37; M. Kančev. *op. cit.*, pp. 3–4; Lakner (*Lackner*) i Kil (*Kühl*) govoreći da kod ubistva na svirep način žrtva treba da trpi „posebno jak bol ili patnju fizičke ili psihičke prirode“ ističu da „već i jednogodišnje dete može osetiti ovakve patnje izgladnjivanjem ili izjednjavanjem“ (*schon das einjährige Kind kann Verhungern und Verdursten als solche Qualen empfinden*). K. Lackner, K. Kühl. *op. cit.*, p. 976.

32 Tako Bok (*Bock*) kao primer navodi presudu Saveznog suda Nemačke od 03.09.2008. godine – radi se o slučaju majke koja je izvesno vreme (nekoliko meseci) grubo zanemarivala dužnost brige prema svome detetu (rođenom januara 2006.), iako je bila u stanju da prepozna njegovu sve lošije stanje, kao i mogućnost nastupanja smrti, da bi dete na kraju (marta 2007.) preminulo usled izgladnjivanja i izjednjavanja. D. Bock. *op. cit.*, p. 44.

33 D. Atanacković. *op. cit.*, pp. 136–137.

Prema tome, relevantnim se uzimao utisak okoline, a ne patnje žrtve. Zbog toga je, po ovom mišljenju, ubistvo na svirep način moguće i ako je pasivni subjekt izgubio svest i ne oseća bol, pa čak i ako se svirepe radnje preduzimaju nakon što je žrtva usmrćena, jer je reč o beskrupuloznom, postepenom i hladnokrvnom gašenju života bespomoćne žrtve, odnosno o ubistvu koje „objektivno izaziva povećanu grozu i gnušanje“.³⁴ Ovo shvatanje se ne može prihvatiti.³⁵ Naime, zaštitni objekt ovog krivičnog dela je čovekov život kao najznačajnije dobro individue, te je neprihvatljivo da se svirepost ceni sa stanovišta utiska okoline, već se njena objektivna strana mora promatrati sa pozicija intenziteta i trajanja bolova/patnji koje žrtva trpi. Kao što se može primetiti iz navedene presude Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 1. br. 767/14 od 26.05.2015. godine, bez obzira što je pasivni subjekt lišen života odsecanjem glave („Iako je u svakom slučaju reč o krajnje neuobičajenom načinu izvršenja krivičnog dela, koji kod svakog prosečnog čoveka izaziva zgražavanje, naročito imajući na umu da je žrtvi izvršeno odsecanje glave...“), delo ipak nije kvalifikovano kao teško ubistvo na svirep način, tako da ni naši sudovi ne prihvataju ovakva stanovišta.

Objektivna svirepost shvaćena na pomenuti način – da se pasivnom subjektu stvaraju preterani bolovi/patnje, može proisteći iz samog načina izvršenja,³⁶ što može biti rezultat (ali ne nužno) i upotrebe odgovarajućih sredstava.³⁷ Za ovakve oblike lišenja života moglo bi se reći da su po sebi (*per se*) svirepi. Tipičan primer bi bilo lišenje života spaljivanjem pasivnog subjekta.³⁸ S tim u vezi, u presudi Višeg suda u Beogradu, K. br. 61/15 od 22.11.2017. godine,³⁹ stoji da je sud „pri oceni radnji optuženog poseban značaj dao upotrebljenom sredstvu izvršenja, odnosno činjenici da je optuženi upotrebio benzin, za koji je opšte poznato da je lako zapaljiva tečnost, a s tim u vezi i činjenici da je optuženom bilo poznato da se tako zapaljeni plamen brzo širi i da njegovo dejstvo i širenje izaziva neizdržive bolove“. Neki autori kao primer svirepog načina lišenja života navode situaciju kada je pred očima žrtve prethodno ubijen bliski član njene porodice.⁴⁰ Može se zaključiti da se u ovoj situaciji žrtvi nanose velike psihičke patnje. Međutim, pošto se u ovom slučaju života lišava više lica, u našem pravu bi se opisana situacija kvalifikovala kao

34 D. Atanacković. *ibid.*, p. 137.

35 „...za postojanje ovog oblika ubistva nije bitno da izazove zgražavanje, gnušanje ili zaprepašćenje okoline. Pojmovi zgražavanje, odvratnost, gađenje i sl. neodređeni su i individualni za svakog čoveka“, D. Kolarić. *op. cit.*, p. 205.

36 Z. Stojanović /2022/. *op. cit.*, p. 11. Bok (*Bock*) navodi da radnja ubijanja sama po sebi može biti svirepa (*Grausam kann einerseits die Tötungshandlung selbst sein*). D. Bock. *op. cit.*, p. 44.

37 Tako: J. Tahović. *op. cit.*, p. 337; A. Stajić. *op. cit.*, p. 118.

38 Vid.: D. Bock. *op. cit.*, p. 43; Fišer (*Fischer*), prema: Z. Stojanović /2022/. *op. cit.*, p. 11, fn. 9.

39 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 270.

40 Fišer (prema: Z. Stojanović /2022/. *op. cit.*, p. 11, fn. 9). U ruskoj teoriji i sudskoj praksi se uzima da ubistvo na posebno svirep način postoji i u slučaju kada se žrtva lišava života u prisustvu njoj bliskih lica (dece, roditelja, verenika), s tim da učinilac mora biti svestan da svojim postupcima ovim licima nanosi posebnu patnju. U tom smislu se navodi primer iz sudske prakse gde je D. lišen života u prisustvu njegove vanbračne supruge B., što je kod potonje stvorilo posebnu duševnu patnju, izazvanu lišavanjem života u njenim očima bliske osobe, čega je učinilac K. bio svestan, znajući prirodu veze i zajedničkog života B. i D., čime je pokazao posebnu svirepost. Vid.: A. I. Rarog. *op. cit.*, pp. 186–187. Ovakvi slučajevi se kod nas ne bi mogli okarakterisati kao svirepi u smislu predmetnog krivičnog dela iz razloga što uzimaju u obzir patnju člana porodice koji je prisustvovao lišenju života, a ne same žrtve.

teško ubistvo više lica iz čl. 114, st. 1, tač. 11 KZ, tako da bi se iskazana svirepost mogla ceniti kao otežavajuća okolnost. Prema tome, radilo bi se o prividnom sticaju dva oblika teškog ubistva po osnovu alternativiteta. Svirepim načinom (radnjom) mogli bi se okarakterisati, na primer, slučajevi lišenja života izgladivanjem ili izjednjavanjem žrtve, što znači da bi se ovo krivično delo moglo izvršiti i nečinjenjem.⁴¹

Međutim, teško ubistvo na svirep način postoji i ukoliko se sam način preduzimanja radnje izvršenja ne bi mogao okarakterisati kao svirep „po sebi“, ali iz okolnosti pod kojima se radnja izvršenja preduzima proizlazi da se pasivnom subjektu stvaraju bolovi/patnje velikog intenziteta i/ili dužeg trajanja. Upravo od tih okolnosti konkretnog slučaja zavisi da li će se krivično delo kvalifikovati kao obično ubistvo ili teško ubistvo na svirep način. Ukoliko je smrt uzrokovana zadavanjem velikog broja udaraca hladnim oružjem, oruđem (nož, sekira, šipka, šrafciğer i sl.), nogama i rukama (kada učinilac žrtvu „ubije od batina“; u nekim slučajevima može biti relevantna i obuća koju je učinilac nosio – na primer, vojničke cokule), preduzimanjem odgovarajućih zahvata tipa davljenja ili gušenja žrtve, odnosno sadejstvom navedenih načina izvršenja, da bi postojalo teško ubistvo na svirep način neophodno je da navedene radnje traju ili da se preduzimaju višekratno, tako da agonija, tj. bolovi i patnje traju izvesno, duže ili kraće vreme. Jer, kako se navodi u brojnim sudskim odlukama (na primer, presude Vrhovnog suda Srbije Kž. br. 74/2000 od 21.03.2000. godine⁴² i Apelacionog suda u Kragujevcu Kž. br. 3141/2010⁴³) nanošenje velikog broja udaraca odgovarajućim sredstvima (nož, motka i sl.) ne znači da se automatski radi o teškom ubistvu na svirep način.

S obzirom da se objektivna svirepost izražava kroz poseban intenzitet ili trajanje bolova, moglo bi se konstatovati sledeće – jako veliki intenzitet bolova/patnji može u nekim slučajevima, nezavisno od njihovog trajanja, konstituisati obeležje svireposti za potrebe bića ovog krivičnog dela (na primer, kod lišenja života žrtve njenim spaljivanjem);⁴⁴ ukoliko, pak, nije reč o najintenzivnijim bolovima/patnjama, ovo delo je moguće ako bolovi/patnje traju neko vreme, odnosno ako se ponavljaju u određenim intervalima (u takvim slučajevima žrtva se muči/mrcvari te joj se uzrokuju produženi bolovi/patnje).⁴⁵ U svakom slučaju, reč je o faktičkom pitanju, ali se predmetna procena mora zasnivati na relaciji intenzitet – trajanje nanetih bolova/patnji.

U tom pravcu govore i primeri iz sudske prakse: u rešenju Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž. I br. 1314/14 od 20.10.2014. godine,⁴⁶ navedeno je da „bolovi i

41 D. Bock. *op. cit.*, p. 44. Svirepo lišenje života uskraćivanjem hrane i vode dovodi do toga da „čovekov organizam postepeno gubi svoju životnu energiju, nastupa iscrpljenost sa oslabljenim pulsom i sniženom telesnom temperaturom“, D. Jakovljević /1975/: *Ubistvo na svirep način*, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, n° 3, p. 373.

42 D. Jovašević. *op. cit.*, p. 110.

43 *Bilten Apelacionog suda u Kragujevcu*, n° 2/2010, pp. 39–41.

44 Tako Fišer (*Fischer*) ističe da svirepost spaljivanjem žrtve postoji nezavisno od trajanja prouzrokovanih patnji (prema: Z. Stojanović /2022/. *op. cit.*, p. 11, fn. 9). U pomenutoj presudi Višeg suda u Beogradu K. br. 61/15 od 22.11.2017. godine, gde je predmetno krivično delo izvršeno spaljivanjem žrtve, navedeno je da dejstvo i širenje plamena „izaziva neizdržive bolove“ odnosno da se radi o bolovima i patnjama „najvišeg intenziteta“.

45 O tome: B. Zlatarić /1958/. *op. cit.*, p. 70; D. Jakovljević. *op. cit.*, p. 368.

46 V. Turanjanin, M. Voštinčić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 249.

patnje kod oštećene ne moraju dugo da traju, moguće je da traju i kraće vreme, ali moraju biti jakog intenziteta da bi bio ispunjen objektivni uslov svireposti⁴⁷; presudom Apelacionog suda u Novom Sadu, Kž. 1. br. 1059/14 od 17.10.2014. godine,⁴⁷ je utvrđeno „da je oštećena BB zaživotno bila izložena navedenim patnjama i bolovima tako što joj je zadato najmanje 50 udaraca rukama, stopalom i metalnom šipkom po celom telu, pri čemu su oštećena i optuženi bili u različitim međusobnim položajima u trenutku nanošenja povreda i da smrt oštećene nije bila momentalna, da je nadživljavanje povreda, pre svega dubokog rascepa jetre, trajalo najmanje 10-tak minuta, te da je povredna sila bila velikog intenziteta, jer je dovela do serijskog preloma rebra i masivnog rascepa jetre. Imajući u vidu da intenzitet ovakvih povreda može da izazove paralizirajući bol i grč mišića, te nemogućnost dozivanja u pomoć, drugostepeni sud prihvata zaključivanje prvostepenog suda da brojnost i jačina tih udaraca nesumnjivo ukazuju da je optuženi postupao svirepo....“; kao i „da je oštećena na skali od 1 do 10 trpela bolove od 8 do 9 stepeni“; prema presudi Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 1. br. 351/12 od 19.04.2012. godine,⁴⁸ „pored dvadeset ubodno-sekotnih rana na prednjoj strani vrata, grudnog koša i trbuha, optuženi je prethodno sada pokojnoj naneo 37 plitkih ubodina dubine do 5 milimetara, na prednje levoj strani vrata, u donjem delu grudnog koša sa prednje strane, na prednje desnoj strani trbuha, pri čemu su joj navedene povrede nanete u više navrata, kada je osećala bol i strah za život, a braneci se u pokušaju da se spase, oštećena je zadobila i tri oguljotine na rukama, hvatajući golim rukama nož kojim je napadnuta, pri čemu je sve vreme odbrane osećala maksimalan strah do stepena užasa zbog osećaja ugroženosti za svoj život ... pri čemu je bol, patnju i strah za sopstveni život pokojna osećala u dužem vremenskom periodu za sve vreme događaja koji je trajao gotovo čitavo prepodne od ranih jutarnjih sati“. Slični primeri mogu se naći i u praksi zemalja u okruženju.⁴⁹ Zanimljiv može biti slučaj iz presude Apelacionog suda Crne Gore, Kž. br. 6/2014 od 07.04.2014. godine,⁵⁰ kojom je okrivljeni oglašen krivim za sticaj krivičnih dela teškog ubistva na svirep način i silovanja, a kojom je utvrđeno „da je optuženi, da bi savladao otpor oštećene, i nad njom izvršio obljubu, istu oborio na zemlju započeo nasilni čin obljube, uhvativši je rukama oko vrata, a nakon završenog čina obljube kaišem joj stezao vrat, a kasnije pertlom, usled kojeg stezanja kod oštećene je nastupila smrt. Od takvog postupka optuženog, oštećena K. R. trpjela je teške bolove i patnje (psihički i fizički), koje prelaze intenzitet onih bolova i patnji koji su vezani za ubistva uopšte. Radi se o manifestovanim bolovima

47 <https://sudskapraksa.sud.rs/>, 24. april 2021.

48 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 247.

49 Vrhovni sud Hrvatske je u predmetu III Kž. br. 7 /2019–20 od 09.12.2019. godine utvrdio da „brojnost ozljeda nanesenih nožem (ukupno 88 povreda nožem, od čega 73 ubodno – rezne), koje su zadane silom slabog do jakog intenziteta, po svom intenzitetu nadilazi okrutnost koja je inače prisutna kod počinjenja kaznenog djela ubojstva, pri čemu je žrtva, prema nalazu i mišljenju sudskomedicinske vještakinje dr V. P., bila svjesna tijekom ozljeđivanja i pružala otpor na koji ukazuju obrambene ozljede po njenim ekstremitetima, kao i tragovi njene obuće po unutrašnjosti kabine vozila, a ozljeđivanje je, prema mišljenju vještakinje, trajalo nekoliko minuta, za koje vrijeme je žrtva trpela bolove jakog intenziteta sve do gubitka svijesti“; <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home>, 24. april 2021.

50 <https://sudovi.me/sdvi/odluke>, 04. februar 2022.

i strahu najjačeg mogućeg intenziteta, što je utvrđeno nalazom i mišljenjem sudskog vještaka medicinske struke⁵¹

Iz prethodno rečenog može se zaključiti da objektivnu stranu svireposti kod ovog krivičnog dela karakterišu način izvršenja i sa tim povezano stanje pasivnog subjekta.⁵² Moglo bi se dodati da objektivna svirepost na neki način oblikuje posledicu ovog krivičnog dela – smrt pasivnog subjekta, jer ista nastupa uz povećan intenzitet ili trajanje bolova/patnji.⁵³ Ima mišljenja „da patnje i bolovi samo predstavljaju objektivni uslov inkriminacije“.⁵⁴ Međutim, intenzitet i trajanje bolova/patnji predstavlja sadržinu svireposti (njene objektivne strane) kao dodatnog (kvalifikatornog) obeležja predmetnog krivičnog dela. S obzirom da čine sadržinu pojma koji predstavlja element bića krivičnog dela teškog ubistva na svirep način, bolovi/patnje koje učinilac datom prilikom nanosi pasivnom subjektu moraju biti obuhvaćeni njegovim umišljajem (to ne bi bio slučaj ako bi se radilo o objektivnom uslovu inkriminacije), što u teoriji i praksi nije sporno, o čemu će biti reči u narednom izlaganju.

Što se tiče subjektivne strane svireposti, navedeno je da se ona različito poima u teoriji i sudskoj praksi. Stariji autori su svirepost pojašnjavali posebnom strukturom učiniočeve ličnosti. Isticalo se da ubistvo na svirep način „svedoči o pojačanoj antisocijalnosti učinioca“;⁵⁵ da se time u najvišem stepenu pokazuje njegoa „pokvarenost ili bestijalnost“, tako da pod ovu kategoriju spadaju „svi zverovi u čovečijem obliku, svi izrodi prožeti krvoločnošću, svi najgrublji egoisti, za koje tuđi život je sitnica, a tuđa patnja ili je ništa ili čak i pravo zadovoljstvo“, odnosno u pitanju je ono što Lombrozo naziva rođenim krivcima.⁵⁶ O objektivnoj strani svireposti na način kako je prethodno opisana kod ovih autora nije bilo reči. Delom se to zadržalo i kod kasnijih autora, s tim da su oni razdvajali objektivnu i subjektivnu stranu svireposti, pojašnjavajući potonju komponentu tako da ona otkriva „ubicu kao čoveka bez ikakvih ljudskih osećanja, krvožednog i bestijalnog tipa“, odnosno da su izvršioци ovog krivičnog dela „okoreli kriminalci, bez ikakvog morala i savesti, ili lica sa izvesnim poremećajima u njihovom duševnom životu“.⁵⁷ Ovakva shvatanja su, kako su primećivali pojedini autori, počivala na jednom prevaziđenom konceptu „krivičnog prava po subjektu“ (*Täterstrafrecht*), dok se danas prihvata koncept „krivičnog prava po delu“ (*Tatstrafrecht*) koji „daje garanciju da se ne ode u vode arbitrarnosti i pravne nesigurnosti“.⁵⁸

51 U ovom predmetu prvostepena presuda je jednom bila ukidana između ostalog jer sud ranije nije prihvatao tezu tužioca da se radi o teškom ubistvu na svirep način. Vid.: rješenje Apelacionog suda Crne Gore, Kž. br. 223/2013 od 18.06.2013. godine; <https://sudovi.me/sdvi/odluke>, 04. februar 2022.

52 N. Delić /2021a/. *op. cit.*, p. 25.

53 Kako ističe Roxin (*Roxin*) nanošenje bolova ili patnji predstavlja uslov bića dela (*Tatbestandsvoraussetzung*) „jer se odnosi na način prouzrokovanja smrti i čini ga takoreći stepenovanim ubistvom (*potenzierten Tötung*)“. Vid.: C. Roxin /2006/: *Strafrecht: Allgemeiner Teil, Band 1*, München, p. 317.

54 D. Jovašević. *op. cit.*, p. 27.

55 G. Niketić. *op. cit.*, p. 310.

56 M. Čubinski /1934/: *Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije*, Beograd, p. 327.

57 J. Tahović. *op. cit.*, p. 337.

58 B. Zlatarić /1958/. *op. cit.*, pp. 70–71, fn. 25.

U jednom delu teorije i prakse subjektivna svirepost se pojašnjava kroz učiniočevu svest (ili mogućnost svesti) da žrtvi nanosi pojačane bolove/patnje i htenje odnosno pristanak na iste.⁵⁹ Tako se u pomenutoj presudi Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 1. br. 351/12 od 19.04.2012. godine, navodi da se „subjektivna komponenta svireposti ogleda u svesti optuženog da muči žrtvu, u njegovom htenju da to čini i da stoga postupa na opisani način“; prema presudi Apelacionog suda u Nišu, Kž. 1. br. 4309/10 od 18.04.2011. godine,⁶⁰ subjektivna svirepost se manifestuje „u svesti i htenju optuženog da oštećenoj nanese intenzivne i teške muke i fizičke i duševne bolove ili da postepeno i mrcvarenjem liši života oštećenu“. Iz navedenog proizlazi da se subjektivna svirepost svodi na umišljaj, odnosno njegove konstitutivne elemente.

S druge strane, neki autori subjektivnu svirepost vide u spomenutom psihičkom odnosu (svest/mogućnost svesti i htenje/pristanak da se žrtvi nanese predmetni bolovi/patnje), ali i dodaju odgovarajući emotivni odnos učinioca prema bolovima/patnjama žrtve. U tom smislu se navodi da učiniočeva svest ispoljava i njegovu „krajnju bezosećajnost“,⁶¹ odnosno da „svest i volja ukazuju na bezosećajnost, bezobzirnost učinioca dela“,⁶² ili, pak, da je potrebna učiniočeva svest, odnosno htenje da muči žrtvu pa „čak i da uživa u tome“.⁶³

Iako se umišljaj prepliće sa pomenutim emotivnim odnosom učinioca prema bolovima/patnjama žrtve, ipak „subjektivnu stranu svireposti treba posmatrati nezavisno od subjektivnog/psihičkog odnosa prema krivičnom delu“.⁶⁴ Svirepost u subjektivnom smislu obuhvata „određene subjektivne okolnosti vezane za ličnost učinioca“ koje se ispoljavaju kao odsustvo „sažaljenja, samilosti, empatije i/ili naglašenom osećanju zadovoljstva načinom izvršenja krivičnog dela“.⁶⁵ Prema tome, u pitanju je „odgovarajući (društveno neprihvatljiv) emotivni odnos učinioca prema patnjama pasivnog subjekta“.⁶⁶ Iako se ovaj emotivni odnos dovodi u relaciju „sa socijalno-etički negativno vrednovanim karakteristikama“ učiniočeve ličnosti,⁶⁷ nije neophodno da navedeni psihološki izražaji (osećanja) budu ukorenjeni u njegovoj prirodi (biti), ali moraju vladati njime tokom vršenja dela.⁶⁸ U tom pravcu govore i neke sudske odluke: prema presudi Vrhovnog suda Srbije, Kž. br. 352/60 od 15.03.1960. godine,⁶⁹ subjektivna strana svireposti se manifestuje u neosetljivosti učinioca prema mukama žrtve ili njegovom osećanju zadovoljstva prema istima, tako da osnov za ovu „kvalifikaciju ne leži samo u načinu izvršenja dela, već i u

59 Vid.: B. Zlatarić /1958/. *op. cit.*, p. 70; D. Jakovljević. *op. cit.*, p. 374–376; V. Kambovski. *op. cit.*, p. 36.

60 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 255.

61 A. Stajić. *op. cit.*, p. 118.

62 Lj. Lazarević /1995/. *op. cit.*, p. 206.

63 Z. Stojanović /2009/. *op. cit.*, 330.

64 N. Delić /2021b/. *op. cit.*, p. 95.

65 N. Delić /2021b/. *ibid.*, p. 94.

66 N. Delić /2021b/. *ibid.*, p. 95.

67 N. Delić /2021b/. *ibid.*, p. 95.

68 K. Lackner, K. Köhl. *op. cit.*, p. 976. Roxin (Roxin) pojašnjavajući pojam svireposti (*grausam*) citira odluku Saveznog suda prema kojoj svirepo ubija „onaj ko žrtvi iz bezosećajnih, nemilosrdnih osećanja (koja ne moraju biti opšta osobina učinioca) nanosi posebnu bol ili patnju“. Vid.: C. Roxin. *op. cit.*, p. 317.

69 B. Čejović /2008³/: *Krivično pravo u sudskoj praksi: Posebni deo*, Kragujevac, p. 42.

karakteristici psihološkog stanja učinioca prilikom samog vršenja dela“; u presudi Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž. br. 996/15 od 25.09.2015.godine,⁷⁰ je navedeno da „u prilog postojanja i subjektivnog kvalifikatornog elementa predmetnog krivičnog dela veštaci medicinske struke ukazuju na dužu prisutnu agresivnost okrivljenog prema sada pok. ..., pri čemu je alkohol samo demaskirao ovakve crte ličnosti okrivljenog koji je pri nanošenju povreda sada pok. ... postupao bez osećanja sažaljenja i samilosti“.

Kada se govori o relaciji umišljaj – svirepost, potrebno je podsetiti se na jednu stvar. Naime, u inostranoj (pre svega nemačkoj), ali i u domaćoj doktrini⁷¹ zastupa se shvatanje o dvostrukoj prirodi umišljaja (i nehata) – s jedne strane, reč je o obliku (oblicima) krivice, ali i, s druge strane, o elementu (elementima) subjektivnog bića krivičnog dela. Otuda se kod teškog ubistva na svirep način, ako se već ulazi u „sitne detalje“, i umišljaj mora tretirati ne samo kao oblik krivice, već i obeležjem njegovog subjektivnog bića nezavisno od obeležja svireposti. To je još jedan razlog zbog kojeg svirepost kao dopunsko (kvalifikatorno) obeležje predmetnog krivičnog dela „u sebi ne može da integriše umišljaj kao subjektivno obeležje bića“.⁷²

U svakom slučaju, subjektivna svirepost „pretpostavlja prisustvo odgovarajućih emotivnih ekspresija učinioca, koje se za vreme lišenja života pasivnog subjekta javljaju u vidu karakterističnih postupaka, npr. smeh ili na drugi način manifestovan osećaj zadovoljstva i/ili izostanak emocija koje bi bile uobičajene u takvoj situaciji, npr. sažaljenje“.⁷³ Ipak, za kvalifikaciju prema čl. 114, st. 1, tač. 1 KZ nije dovoljna samo subjektivna strana svireposti. Neće postojati ovo krivično delo, već ubistvo iz čl. 113 KZ, ukoliko učinilac misli „da muči žrtvu i u tome uživa“, ali žrtva iz nekog razloga ne oseća bolove/patnje (na primer, usled gubitka svesti), tako da učiniočeve subjektivne ekspresije mogu uticati samo na odmeravanje kazne.⁷⁴

Subjektivnu stranu svireposti sud utvrđuje na osnovu okolnosti konkretnog slučaja i psihijatrijskog veštačenja.

U inostranoj literaturi se ističe da obeležje svirepost može izostati u slučaju afektnih dela odnosno razdraženosti visokog stepena ili jakih uzbuđenja,⁷⁵ dok je po domaćim teoretičarima, pak, i u tom slučaju moguće svirepo ubistvo,⁷⁶ naravno ukoliko su ispunjeni svi uslovi koji se vežu za taj pojam. Imajući u vidu složenost problematike koja se vezuje za afektivno delovanje,⁷⁷ trebalo bi uzeti da je konstruk-

70 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 259.

71 O tome: Z. Stojanović /2016²³/: *Krivično pravo: Opšti deo*, Beograd, p. 103; I. Vuković. *op. cit.*, p. 78.

72 N. Delić /221b/. *op. cit.*, p. 95.

73 N. Delić /2021b/. *ibid.*, p. 94.

74 N. Delić /2021b/. *ibid.*, p. 96. Roksinska svirepost (*grausam*) tretira kao obeležje koje delom pripada nepravu (*Unrecht*), a delom krivici (*Schuld*). Navodi primer da bi, u slučaju da je bitan samo unutrašnji stav, odnosno da se ovo obeležje smatra čisto elementom krivice, postojalo ubistvo na svirep način i onda kada učinilac želi da žrtvi nanese poseban bol, ali ona to ne oseća jer nije pri svesti. Vid.: C. Roxin. *op. cit.*, p. 317. Isto: I. Vuković. *op. cit.*, p. 80, fn. 230.

75 D. Bock. *op. cit.*, p. 43; K. Lackner, K. Kühl. *op. cit.*, p. 976.

76 B. Zlatarić /1958/. *op. cit.*, p. 71, fn. 26; A. Stajić. *op. cit.*, p. 118.

77 Kapamadžija postavlja pitanje „da li uopšte postoji ubistvo bez afekta?“, ujedno dajući odgovor, zasnovan na saznanjima iz psihologije i psihopatologije, da nema. Da bi se „psihološki i psihopatološki moglo proceniti da li je određena radnja afektivna ili, bolje rečeno, „pretežno afektivna“,

cija teškog ubistva na svirep način moguća i u tim slučajevima. U takvim situacijama neophodno je utvrditi intenzitet afekata, trajanje afektivnog stanja, postojanje opisane subjektivne komponente svireposti, ali i niz drugih relevantnih okolnosti (konstelativnih faktora), pa na osnovu toga izvesti zaključak šta je *tempore criminis* preovladavalo kod učinioca (to može biti od uticaja i na procenu njegove uračunljivosti), a što će biti od značaja za pravilno kvalifikovanje njegovog krivičnog dela.⁷⁸ Međutim, sasvim je drugo pitanje kako kvalifikovati radnje učinioca ako se kojim slučajem ostvare obeležja „svirepog“ lišenja života i ubistva na mah iz čl. 115 KZ. Imajući u vidu obeležja ubistva na mah (da za stanje jake razdraženosti ne postoji krivica učinioca, već je ono uzrokovano napadom, zlostavljanjem ili teškim vređanjem ubijenog, kao i da je učinilac delovao „na mah“, tj. u kratkom vremenskom intervalu),⁷⁹ teško da bi se u konkretnom slučaju, čak i ako je samo lišenja života svirepo u objektivnom smislu, mogla ostvariti subjektivna obeležja svireposti (uživanje u bolovima/patnjama, odsustvo sažaljenja i sl.), tako da bi u ovoj situaciji bila prihvatljivija kvalifikacija prema čl. 115 KZ.⁸⁰ U svakom slučaju, postojanje „jake razdraženosti“ ne znači da je nužno reč o ubistvu na mah, niti navedeno stanje po automatizmu isključuje svirepo postupanje u smislu čl. 114, st. 1, tač. 1 KZ.

Ako se sublimira sve napred navedeno, može se zaključiti da se svirepost kao obeležje predmetnog krivičnog dela manifestuje u nanošenju po intenzitetu ili trajanju preteranih bolova/patnji žrtvi (objektivna strana) i emotivnom odnosu učinioca prema njima, u vidu odsustva sažaljenja, uživanju u istima i sl. (subjektivna strana).

neophodno je, u analizi, proceniti afekte kvalitativno i kvantitativno, zatim odrediti hronologiju i paralele kretanja događaja i afekta (ili afekata), kao i izvršenih radnji, i (još možda najvažnije) kauzalnu ulogu afekta u određenom zbivanju, odnosno radnji, ili u nizu radnji“. B. Kapamadžija /1989/: *Forenzička psihijatrija*, Novi Sad, pp. 162–163. Za razumevanje afektivnog ponašanja može poslužiti sledeći primer: kod okrivljenog može biti utvrđena impulsivnost kao relativno trajna crta ličnosti u okviru psihopatske strukture, tako da će njegova uzbuđenost u kritično vreme biti sasvim drugačija od sličnog uzbuđenja kod jedne relativno uravnotežene i socijalizovane ličnosti. U prvom slučaju uzbuđenje je izraz impulsivnosti kao crte ličnosti i „može da predstavlja ustaljen način reagovanja u određenim situacijama koji svedoči o slabostima mehanizma kočenja i samosavladvanja nepatološke vrste“. Kod ovakvog lica je za očekivati da će se u konfliktnim situacijama ponašati agresivno i malo je značajno šta će odigrati ulogu „faktora okidača“, a pri tome ne postoji „kumulacija afekata“, jer se kod psihopatske ličnosti afekat redovno prazni, a ne nagomilava. Vid.: M. Kostić /2011/: *Psihološke ekspertize*, Beograd, p. 104. Ovaj primer jasno govori da se ne bi moglo prihvatiti da jaka uzbuđenost (razdraženost) jednog takvog učinioca isključuje njegov negativan emotivni odnos prema bolovima/patnjama koje nanosi žrtvi.

78 U sudskoj praksi se mogu naći odluke kojima se prihvata, ali i kojima se ne prihvata postojanje ovog dela ukoliko je učinilac postupao u afektu. U pomenutoj presudi Vrhovnog suda Srbije Kž. br. 74/2000 od 21.03.2000. godine utvrđeno je da ne postoji svirepo postupanje jer je „optuženi delo učinio u stanju razdraženosti usled čega je njegova uračunljivost bila bitno smanjena“. Suprotno tome je Apelacioni sud u Kragujevcu, u odluci Kž. 1. br. 851/17, našao da postoji svirepo lišenje života, a pri tome je učinilac bio „u stanju smanjene uračunljivosti „do stepena bitnog“, ali ne bitno, koje je nastalo usled povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta“ (prema: N. Delić /2021b/. *op. cit.*, p. 95–96).

79 Vid.: Z. Stojanović /2009/. *op. cit.*, p. 337–340.

80 Zamislimo situaciju dva lica koja rade u livnici. Jedno lice delujući na mah, u stanju jake razdraženosti u koje je dovedeno bez svoje krivice napadom, zlostavljanjem ili teškim vređanjem od strane drug lica, istog liši života tako što ga gurne u kotao za topljenje metala. Reč je o objektivno svirepom načinu lišenja života koje je slično spaljivanju žrtve koja tom prilikom trpi bolove/patnje velikog intenziteta, a za takve slučajeve se obično uzima da je irelevantno njihovo trajanje.

2. KRIVICA KOD TEŠKOG UBISTVA NA SVIREP NAČIN

Povodom krivice kod ovog oblika teškog ubistva postavlja se pre svega pitanje mogućnosti njegovog postojanja u slučaju da je učiniočeva uračunljivost *tempore criminis* bila isključena odnosno kompromitovana. Domaća sudska praksa je na pozicijama da teškog ubistva na svirep način nema ako je učinilac u vreme izvršenja krivičnog dela bio neuračunljiv. Tako je u rešenju Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 1. br. 5901/2010 od 11.11.2010. godine,⁸¹ navedeno „da svirepost mora postojati kako na objektivnom, tako i na subjektivnom nivou, a neuračunljivost izvršioca konkretnog dela isključuje mogućnost postojanja subjektivnog elementa svireposti“. Isto je navedeno i u presudi Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž. 1. br. 96/19 od 21.02.2019. godine.⁸² U ovim slučajevima se radnje učinioca kvalifikuju kao protivpravno delo koje je zakonom predviđeno kao krivično delo ubistva.

Izneto tumačenje bilo bi prihvatljivo ukoliko bi se svirepost svela na učiniočev psihički odnos prema bolovima/patnjama žrtve, tj. na umišljaj, koji bi se, pak, tretirao isključivo kao oblik krivice. Međutim, ako se prihvati pomenuto shvatanje o dvostrukoj funkciji umišljaja i nehata, konstrukcija protivpravnog dela koje je zakonom predviđeno kao krivično delo teškog ubistva na svirep način je moguća.⁸³ Naime, po ovom konceptu neuračunljivost bi isključivala krivicu, pa se time pitanje umišljaja kao njenog oblika ne bi postavljalo. Ipak, moguće je utvrđivati umišljaj u jednom prirodnom smislu,⁸⁴ pošto i „neuračunljivo lice može nešto hteti ili ne, ili može biti nečega svesno ili ne“,⁸⁵ a što može biti relevantno sa stanovišta subjektivnog bića krivičnog dela. Jer, iako učiniočeva krivica ne postoji s obzirom da se volja i svest zasnivaju „na bolesnim crtama ličnosti, odnosno posledica su duševne poremećenosti“, umišljaj kao element bića (tj. prirodni umišljaj) je dovoljan za konstrukciju protivpravnog dela koje je zakonom predviđeno kao krivično delo.⁸⁶ Sledstveno tome, radnje neuračunljivog učinioca moguće je kvalifikovati kao protivpravno delo koje je zakonom predviđeno kao teško ubistvo na svirep način.

Potonje shvatanje se čini prihvatljivijim sa stanovišta samog razumevanja svireposti i njenog ispoljavanja u realnim događajima. Naime, ukoliko se svirepost u subjektivnom smislu ispoljava kao odgovarajući „emotivni odnos“ prema bolovima/patnjama žrtve (bezobzirnost, bezosećajnost i sl.), onda se čini da ovaj odnos itekako može imati svoje izvorište u odgovarajućim biološkim osnovima koji *in concreto* uzrokuju učiniočevu neuračunljivost (na primer, kod duševno bolesnog lica su

81 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 27.

82 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *ibid.*, pp. 263–264.

83 Inače se ovo shvatanje smatra podobnim za rešavanje „složenog pitanja“ pravilnog kvalifikovanja radnji neuračunljivog učinioca. Tako: Z. Stojanović /2016/. *op. cit.*, p. 346.

84 „I neuračunljiva osoba postupa sa umišljajem. Kod nje postoji također svijest o djelu, doduše pomućena, neispravna, deformirana, a postoji i na toj svijesti stvorena volja. Radi se, dakle, kod njih o umišljaju u prirodnom smislu, a ne o umišljaju kao obliku krivnje“. B. Zlatarić /1956/: *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni (kritički pregled judikature)*, I. svezak: *Opšti dio*, Zagreb, p. 160.

85 Z. Stojanović /2016/. *op. cit.*, p. 346.

86 Z. Stojanović /2016/. *ibid.*, p. 346.

prisutne odgovarajuće sadističke crte ličnosti), što je dovoljno da se radnje neuračunljivog lica kvalifikuju na opisani način. Ipak, u slučaju neuračunljivosti, posmatrano sa stanovišta krivičnopravne reakcije, nije od većeg praktičnog značaja da li su učiniočeve radnje kvalifikovane tako, ili kao protivpravno delo koje je zakonom predviđeno kao ubistvo, jer se u ovakvim slučajevima učiniočima izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi koja je apsolutno neodređenog trajanja.

No, domaći sudovi su otišli i dalje, te obeležje svireposti isključili i onda kada je utvrđeno da je učinilac bio bitno smanjeno uračunljiv, a u nekim slučajevima i kada je postupao u stanju „obično“ smanjene uračunljivosti. Tako, Vrhovni sud Srbije, u pomenutoj presudi Kž. br. 74/2000 od 21.03.2000. godine, nije našao da postoji svirepo postupanje „pogotovo što je utvrđeno da je optuženi delo učinio u stanju razdraženosti usled čega je njegova uračunljivost bila bitno smanjena“; isto, Viši sud u Šapcu, u odluci 4K. br. 153/11,⁸⁷ smatra da nije ispunjena subjektivna strana svireposti u slučaju kada je učinilac bio u stanju bitno smanjene uračunljivosti „budući da je njegova svest da oštećenom nanosi teške bolove i patnje bila u bitnoj meri kompromitovana“; odlukom Višeg suda u Nišu, K. br. 42/10,⁸⁸ utvrđeno je da je učinilac bio u stanju smanjene uračunljivosti usled fiziološkog straha jakog intenziteta, te kod njega „nije postojala volja da izazove veće patnje kod žrtve, kojoj je naneo 26 uboda nožem“.

Navedeno postupanje sudova s pravom se kritikuje u teoriji, odnosno ono bi moglo, kako je rečeno, imati uporište u ranijim psihološkim teorijama krivice (ako bi se subjektivna svirepost svela na učiniočev psihički odnos – umišljaj prema bolovima/patnjama žrtve), ali je isto neodrživo sa stanovišta psihološko-normativne teorije krivice i pomenute teorije o dvostrukoj funkciji umišljaja i nehata.⁸⁹

Ipak, shvatanja izneta u navedenim odlukama su u nekim slučajevima neprihvatljiva i kada bi se ostalo na pozicijama klasičnog poimanja umišljaja – isključivo kao oblika krivice. Tako, u slučaju bitno smanjene uračunljivosti (tim pre i u slučaju smanjene uračunljivosti) učiniočeva krivica postoji, pa time i umišljaj, tako da nije jasno zašto bi u ovoj situaciji otpadala svirepost. Štaviše, takvim postupanjem se bitno smanjeno uračunljivi učinilac neopravdano favorizuje, čak dvostruko – s jedne strane njegove radnje se blaže kvalifikuju, kao krivično delo ubistva iz čl. 113 KZ; s druge strane bitno smanjena uračunljivost predstavlja fakultativni zakonski osnov za ublažavanje kazne.⁹⁰ Sve to govori u pravcu da je konstrukcija teškog ubistva na svirep način itekako moguća u ovom slučaju, s tim da bi bitno smanjena uračunljivost učinioča isključivala mogućnost izricanja doživotnog zatvora, upravo zbog toga što predstavlja zakonski osnov za ublažavanje kazne (čl. 44a, st. 3 u vezi čl. 23, st. 3 KZ).⁹¹

87 Prema: N. Delić /2021b/. *op. cit.*, p. 95.

88 Prema: N. Delić /2021b/. *ibid.*, p. 27. U ovom slučaju se takođe ističe afektivno postupanje.

89 N. Delić /2021a/. *op. cit.*, 27.

90 Ipak, ne bi bilo opravdano da se u takvim slučajevima kazna ublažuje, jer bez obzira što sud smatra da ne postoji svirepost usled neispunjenja subjektivnog uslova, teško se može prenebreći objektivna strana svireposti koja svakako ostaje, a što bi se moralo ceniti prilikom odmeravanja kazne u smislu čl. 54 KZ.

91 Naravno, ukoliko bi učinilac samoskrivio svoju bitno smanjenu uračunljivost, kazna se ne bi mogla ublažiti po tom osnovu, a na osnovu čl. 24, st. 2 KZ.

Suprotno navedenom, može se naći i nešto drugačije postupanje sudova kada je reč o kompromitovanoj uračunljivosti. Tako je Apelacioni sud u Kragujevcu, u pomenutoj odluci Kž. 1. br. 851/17, utvrdio da je „okrivljeni u stanju smanjene uračunljivosti `do stepena bitnog`, ali ne bitno, koje je nastalo usled povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta, na svirep način lišio života sada pokojnog oštećenog“. Ovakav pristup je, u skladu sa rečenim, prihvatljiviji.⁹²

Kada je reč o obliku krivice, krivično delo teškog ubistva na svirep način se pretežno, imajući u vidu obeležja svireposti, vrši sa direktnim umišljajem, mada je moguć i eventualni umišljaj. U tom pravcu govore kako teorija, tako i sudska praksa.⁹³ Pri tome, svest kao konstitutivni element umišljaja mora obuhvatati, pored ostalih okolnosti koje se vežu za ubistvo (radnja, posledica, uzročnost), i objektivnu stranu svireposti. U tom smislu, učinilac treba da je svestan, ili da može biti svestan da pasivnom subjektu svojim radnjama stvara prekomerne bolove/patnje, što i hoće, odnosno na šta pristaje.

3. PRIPREMANJE I POKUŠAJ TEŠKOG UBISTVA NA SVIREP NAČIN

Novelama KZ iz 2019. godine, u čl. 114, st. 2 uvedeno je pripremanje teškog ubistva (*delicta preparata*). U predmetnoj odredbi je propisano da će se zatvorom od jedne do pet godina kazniti onaj ko nabavlja ili osposobljava sredstva za izvršenje teškog ubistva ili otklanja prepreke za njegovo izvršenje ili sa drugim dogovara, planira ili organizuje njegovo izvršenje ili preduzme drugu radnju kojom se stvaraju uslovi za njegovo neposredno izvršenje. Iako se navedena odredba odnosi na sve oblike teškog ubistva iz čl. 114, st. 1 KZ, pitanje je koliko se ona može primeniti u svim slučajevima. To pitanje se odnosi i na slučaj teškog ubistva na svirep način.

Naime, pripremanje teškog ubistva iz čl. 114, st. 2 KZ, kao i svako drugo pripremanje nekog krivičnog dela, predstavlja umišljajno postupanje. Uslovno rečeno potreban je „dupli“ umišljaj – u odnosu na same pripremne radnje i u odnosu na krivično delo koje se nastoji izvršiti. Iz toga proizlazi da kod pripremanja teškog ubistva učiniočev umišljaj mora obuhvatati i kvalifikatornu okolnost koja gradi odgovarajući oblik teškog ubistva.⁹⁴ U slučaju da je učinilac preduzeo neku od pri-

92 Valja ukazati i na primer iz hrvatske sudske prakse, pomenuta presuda Vrhovnog suda Hrvatske I Kž. br. 458/2019–8 od 09.07.2020., gde je utvrđeno postojanje „teškog ubojstva na okrutan način“, a pri tome je učinilac *tempore criminis* bio bitno smanjeno uračunljiv. U presudi stoji „da je optuženik *tempore criminis* bio bitno smanjeno ubrojav. Kod optuženika je utvrđen poremećaj osobnosti, te određeni hostilni elementi. Njegovo shvaćanje i postupanje te vladanje voljom bilo je prisutno, ali u znatnoj mjeri ometeno, prvenstveno utjecajem psihoaktivnih tvari, a što se navedezalo na specifični poremećaj osobnosti. Optuženik je imao miješani tip poremećaja koji je, uz akutnu intoksikaciju, doveo do ovakvog stanja“.

93 Vid.: Z. Stojanović /2009/. *op. cit.*, p. 330; D. Jovašević. *op. cit.*, p. 27; Đ. Đorđević, D. Kolarić. *op. cit.*, p. 13; D. Bock. *op. cit.*, p. 43. U tom pravcu govore i odluke Vrhovnog suda Srbije, Kž. I br. 914/72, i Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 1. br. 5135/13 (prema: N. Delić /2021b/. *op. cit.*, p. 95).

94 Vid.: E. Ćorović, A. Bačićanin /2019/: Pripremanje krivičnog dela teško ubistvo (Opravdanost ili ne) – in: *Izmene u krivičnom zakonodavstvu i statusu nosilaca pravosudnih funkcija i adekvatnost*

premnh radnji, a pri tome se ne može utvrditi umišljaj u odnosu na kvalifikatornu okolnost koja predstavlja biće nekog od oblika teškog ubistva, onda se njegove radnje ne bi mogle kvalifikovati prema odredbi čl. 114, st. 2 KZ.⁹⁵ Tada bi se radilo o pripremanju „običnog“ ubistva koje samo po sebi nije kažnjivo. Eventualno, učinilac bi mogao odgovarati za neko drugo krivično delo, na primer za krivično delo dogovor za izvršenje krivičnog dela iz čl. 345 KZ (ukoliko se sa drugim dogovarao), ili za nedozvoljenu proizvodnju, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 348 KZ (ukoliko je radi lišenja života nabavio oružje). Međutim, tu se radi o posebnim krivičnim delima, a ne o pripremanju (*delicta preparata*) kao fazi u ostvarenju ubistva. Ako se uzme u obzir opisani karakter svireposti kao elementa bića predmetnog oblika teškog ubistva, učiniočev umišljaj bi morao obuhvatati i svest da isti svojim radnjama muči žrtvu. Međutim, upitnom se javlja sama mogućnost njenog utvrđivanja u jednoj prethodnoj fazi – fazi pripremanja. S jedne strane, svirepost može biti plod određenih situacionih okolnosti, koje se unapred, u fazi pripremanja ne mogu predvideti. S druge strane, čak i kada bi se utvrdilo da učinilac priprema da izvrši ubistvo neke osobe na svirep način (svedoci tokom postupka potvrde da im je učinilac rekao da namerava da žrtvu muči), pitanje je da li bi uslov postojanja umišljaja u odnosu na kvalifikatornu okolnost bio ispunjen. Jer, kako je prethodno pojašnjeno, za svirepo ubijanje neophodno je da pasivni subjekt bude svestan, odnosno da trpi bolove i patnje, a ta okolnost se u pripremao fazi ne može utvrditi. Štaviše, bilo bi besmisleno u takvim slučajevima uzeti da je ostvareno biće iz čl. 114, st. 2 KZ, s obzirom da se postupanje učinioca koji mrcvari žrtvu kvalifikuje kao obično ubistvo ukoliko je ona na samom početku svirepog čina izgubila svest. Zbog toga se odredba čl. 114, st. 2 KZ teško može primeniti (da ne kažemo da je nemoguće) u slučaju teškog ubistva na svirep način.

Kada je reč o pokušaju ovog krivičnog dela, isti je moguć, kao po stavu teorije, tako i po stavu prakse.⁹⁶ Naime, moguće je da učinilac preduzima radnje kojima muči pasivnog subjekta, stvarajući mu velike fizičke i psihičke patnje, idući za time da ga na taj način liši života, a pri tome posledica izostane iz nekog razloga. Na primer, svirepo postupanje s ciljem lišenja života je trajalo izvesno vreme, ali je pasivni subjekt iskoristio trenutak nepažnje učinioca i tako uspeo da pobeogne; ili, učinilac je od strane trećih lica sprečen da finalizuje svoj svirepi čin; ili, blagovremenom intervencijom je sprečeno nastupanje smrti iako je učinilac preduzeo radnju koja bi se mogla smatrati svirepom u smislu ovog oblika teškog ubistva. S tim u vezi je u presudi Višeg sud u Beogradu, K. br. 61/15 od 22.11.2017. godine,⁹⁷ navedeno da su „neosnovane završne reči koje impliciraju da je u konkretnom slučaju optuženi dobrovoljno odustao od izvršenja krivičnog dela s obzirom da kod polivanja tela oštećene benzinom i njegovog paljenja, jasno da je radnja izvršenja dovršena, u vezi s čim treba imati u vidu da se iz rezultata sprovedenog dokaznog postupka nesumnjivo utvrđuje da je u konkretnom slučaju smrtni ishod oštećene sprečen njenim

državne reakcije na kriminalitet (međunarodni pravni standardi i stanje u Srbiji) (S. Bejatović, ed.), Beograd-Zlatibor, pp. 197–198.

95 E. Ćorović, A. Bačićanin. *ibid.*, pp. 197–198.

96 D. Kolaric. *op. cit.*, p. 206; N. Mrvić Petrović. *op. cit.*, p. 26.

97 V. Turanjanin, M. Voštinić, D. Đorđević. *op. cit.*, p. 278.

pravovremenim, intenzivnim i iscrpnim lečenjem, odnosno radnjama koje ni na jedan način ne mogu biti dovedene u relaciju sa ponašanjem i radnjama optuženog nakon preduzimanja radnje izvršenja“.

Činjenica da je krivično delo teškog ubistva na svirep način ostalo u pokušaju od značaja je i za sankcionisanje učinioca, iz razloga što pokušaj prema odredbi čl. 30, st. 2 KZ predstavlja zakonski osnov za ublažavanje kazne, čime je, u smislu čl. 44a, st. 3 KZ isključena mogućnost izricanja kazne doživotnog zatvora.

UMESTO ZAKLJUČKA

Teško ubistvo na svirep način predstavlja jedno od najtežih krivičnih dela. Iako je reč o krivičnom delu koje u našem pravnom sistemu postoji dugo vremena i u pogledu kojeg postoji solidna sudska praksa, činjenica je da su brojna pitanja u vezi sa njim i dalje otvorena. Složenost ove problematike proizlazi iz kompleksnosti samog pojma svireposti kao jedne objektivno-subjektivne kategorije. Štaviše, razumevanje ovog pojma, ali i drugih krivičnopравnih instituta koji se mogu vezati za njega (na primer, neuračunljivost/kompromitovana uračunljivost), može zavisiti od odgovarajućeg teorijskog koncepta (na primer, teorija o dvostrukoj funkciji umišljaj i nehata) na kojima počivaju doktrinarna promišljanja, kao i praktično delovanje sudova. Svakako da se u teoriji i praksi mogu identifikovati i druga važna pitanja koja se odnose na lišenje života na svirep način, pored onih koja su ovde obrađena, ali je cilj ovog rada bio da se detaljno analizira problematika vezana za samo obeležje svireposti, učiniočevu krivicu (naročito mogućnost njegovog postojanja u slučaju neuračunljivosti/kompromitovane uračunljivosti) i odgovarajuće stadijume u ostvarenju ovog dela, tim pre što od skora postoji mogućnost kažnjavanja pripremnih radnji za teško ubistvo.

LITERATURA

- Atanacković D. /1985⁴/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd.
- Babić M., Marković I. /2018⁵/: *Krivično pravo: Posebni dio*, Banja Luka.
- Bock D. /2018/: *Strafrecht: Besonderer Teil 1 – Nichtvermögensdelikte*, Berlin.
- Delić N. /2021a/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd.
- Delić N. /2021b/: Nekoliko dilema u vezi pojedinih kvalifikatornih okolnosti krivičnog dela teškog ubistva (član 114. KZ) – in: *Kaznena reakcija u Srbiji – XI deo* (Đ. Ignjatović, ed.), Beograd.
- Đorđević Đ., Kolarić D. /2020/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd.
- Čejović B. /2008³/: *Krivično pravo u sudskoj praksi: Posebni deo*, Kragujevac.
- Čubinski M. /1934/: *Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije*, Beograd.
- Ćorović E., Bačićanin A. /2019/: Pripremanje krivičnog dela teško ubistvo (Opravdanost ili ne) – in: *Izmene u krivičnom zakonodavstvu i statusu nosilaca pravosudnih funkcija i adekvatnost državne reakcije na kriminalitet (međunarodni pravni standardi i stanje u Srbiji)* (S. Bejatović, ed.), Beograd-Zlatibor.

- Ferrante M. /2011/: Argentina – in: *The Handbook of Comparative Criminal Law* (K. Heller, M. Dubber, eds.), Stanford.
- Jakovljević D. /1975/: Ubistvo na svirep način, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, n° 3.
- Jakulin V. /2021/: Criminal Offences Against Life in the Criminal Code of Slovenia – in: *Selected Aspects of Human Life in Civil and Criminal Law* (S. Kraljić, D. Korošec, Y. Ünver, eds.), Maribor.
- Jovašević D. /2017/: *Krivična dela ubistva*, Beograd.
- Kambovski V. /1997³/: *Kazneno pravo: Poseben del*, Skopje.
- Kančev M. /2015/: Kvalificirani (teški) ubistva, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, n° 1, <http://www.macl.mk/Upload/Documents/Methodija%20Kanevcev.pdf>, 14. februar 2022.
- Kapamadžija B. /1989/: *Forenzička psihijatrija*, Novi Sad.
- Kolarić D. /2008/: *Krivično delo ubistva*, Beograd.
- Kostić M. /2011/: *Psihološke ekspertize*, Beograd.
- Lackner K., Kühl K. /2011²⁷/: *StGB – Strafgesetzbuch – Kommentar*, München.
- Lazarević Lj. /1995⁸/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd.
- Lazarević Lj., Vučković B., Vučković V. /2007²/: *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje.
- Mrvić Petrović N. /2016⁵/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Beograd.
- Niketić G. /1939/: *Krivični zakonik: Objašnjenja – Praksa – Sporedno zakonodavstvo*, Beograd.
- Petrović B., Jovašević D. /2005/: *Krivično pravo II (Krivično pravo: Posebni dio)*, Sarajevo.
- Rarog A. I. (ред.) /2007⁴/: *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва.
- Roxin C. /2006/: *Strafrecht: Allgemeiner Teil, Band 1*, München.
- Simić M. /2007/: Sudskomedicinsko veštačenje – in: *Sudska medicina* (M. Tasić, ed.), Novi Sad.
- Stajić A. /1986/ – in: *Komentar krivičnih zakona SR Srbije, SAP Kosova i SAP Vojvodine* (N. Srzentić, red.), Beograd.
- Stojanović Z. /2009³/: *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd.
- Stojanović Z. /2016²³/: *Krivično pravo: Opšti deo*, Beograd.
- Stojanović Z. /2022²²/: *Krivično pravo: Posebni deo*, Novi Sad.
- Škulić M. /2021/: *Osnovi krivičnog prava Sjedinjenih Američkih Država*, Beograd.
- Tahović J. /1956/: *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd.
- Turanjanin V., Voštinic M., Đorđević D. (prir.) /2020²/: *Krivična dela ubistva u sudskoj praksi (500 odabranih sentenci)*, Beograd.
- Turković K., Maršavelski A. (eds.) /2013/: *Komentar Kaznenog zakona i drugi izvori novoga hrvatskog kaznenog zakonodavstva*, Zagreb.
- Vuković I. /2021/: *Krivično pravo: Opšti deo*, Beograd.
- Zlatarić B. /1956/: *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni (kritički pregled judikature)*, I. svezak: *Opšti dio*, Zagreb.
- Zlatarić B. /1958/: *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni (kritički pregled judikature)*, II. svezak: *Posebni dio*, Zagreb.

PROPISI I SUDSKA PRAKSA

Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 – ispr., 107/05 – ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19.

Presuda Vrhovnog kasacionog suda Kzz. br. 499/2015 od 18.06.2015., <https://www.vk.sud.rs/sr-lat/kzz-4992015>, 14. februar 2022.

Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž. br. 3141/2010, *Bilten Apelacionog suda u Kragujevcu*, n° 2/2010.

Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu Kž. 1. br. 1059/14 od 17.10.2014., <https://sudska-praksa.sud.rs/>, 24. april 2021.

Presuda Vrhovnog suda Hrvatske III Kž. br. 7/2019–20 od 09.12.2019., <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home>, 24. april 2021.

Presuda Vrhovnog suda Hrvatske I Kž. br. 458/2019–8 od 09.07.2020., <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home>, 24. april 2021.

Presuda Apelacionog suda Crne Gore, Kž. br. 6/2014 od 07.04.2014., <https://sudovi.me/sdvi/odluke>, 04. februar 2022.

Rješenje Apelacionog suda Crne Gore, Kž. br. 223/2013 od 18.06.2013., <https://sudovi.me/sdvi/odluke>, 04. februar 2022.

*Emir Ćorović**

Department of Law Science, State University in Novi Pazar

AGGRAVATED MURDER IN A CRUEL MANNER

SUMMARY

Aggravated murder in a cruel manner is a form of murder which is prescribed in Article 114, paragraph 1, item 1 of the Criminal Code of the Republic of Serbia. The article emphasizes the meaning of the notion of cruelty as a determining feature of this crime. It is a complex concept that has its objective, but also subjective aspects. Namely, cruelty on the one hand means depriving the victim of life in a way that inflicts excessive pain and suffering, while, on the other hand, it is necessary for the perpetrator to demonstrate a specific emotional relationship towards these pains and sufferings (in the form of pleasure, enjoyment, lack of pity, etc.). Furthermore, the issue of guilt in this crime was analyzed, especially the possibility of its existence in the case of insanity and significantly reduced sanity. Although the case law rules that in these cases, aggravated murder in a cruel way is not possible, the article argues the opposite thesis. In the end, the issues with attempting and preparing a aggravated murder in a cruel way were discussed. The latter institute may be interesting since the amendments to the Criminal Code from 2019 criminalize the preparation of aggravated murder (it is a so-called *delicta preparata*), with the provision that the article argues that this provision cannot be applied to aggravated murder in a cruel way.

Key words: aggravated murder, cruelty, guilt, attempted, preparatory actions.

* Associate Professor, ecorovic@np.ac.rs.